

De mix van campus- en afstandsonderwijs

Moeten hoorcolleges worden afgeschaft? Ja, hoorcolleges vormen gewoonlijk een aanvulling op het studieboek, de cursushandleiding en de eventuele reader. Vele hoorcolleges kunnen dan zonder bezwaar vervangen worden door een standaarddictaat dat de docent heeft uitgeschreven en dat studenten thuis bestuderen op het moment dat 't hun het beste uitkomt. Voordeel is dat ze geen kostbare tijd aan reis- en tussenuren hoeven te verspillen en dat hun financiële reisbudget ontlast wordt. Vergeet niet dat colleges in grote onderwijsinstellingen tegenwoordig over de hele dag gespreid worden (van 8 tot 22 uur) ten-einde de collegezalen optimaal te benutten: studenten kunnen dus met zeer ondoelmatige collegeroosters geconfronteerd worden. Voordeel van een uitgeschreven collegetekst (standaarddictaat) is ook dat studenten geen risico lopen colleges te moeten missen door ziekte of concurrerende bezigheden. Evenmin lopen ze het risico voor een dichte deur te komen doordat de docent plotseling verhinderd is.

De Nijmeegse hoogleraar Derksen heeft een ander idee (Volkskrant 2/1/2013): je kunt de hoorcolleges vervangen door videocolleges die via internet worden aangeboden.¹ Dat heeft de zelfde voordelen als het standaarddictaat: studenten nemen ervan kennis op de tijd en plaats die hun het beste uitkomt. Maar het standaarddictaat heeft een extra voordeel. Dankzij het geschreven woord hoeven studenten immers niet met kunst- en vliegwerk aantekeningen te maken van wat de docent gezegd heeft en van wat hij of zij tijdens college opgeschreven of vertoond heeft. De videoregistratie maakt het weliswaar mogelijk het college thuis af te spelen, maar daarmee wordt het probleem verplaatst. Het blijft een spreker die drie kwartier lang een tekst voordraagt. Dat is een vluchtige communicatievorm: veel vluchtiger dan een geschreven tekst, voorzien van de nodige schema's en illustraties.

Als het gaat om het scheppen van optimale voorwaarden voor doelmatig studeren, zijn er dus goede argumenten om hoorcolleges door standaarddictaten te vervangen. Eventuele tegenargumenten (tabel 1) vallen daarbij in het niet. Anderzijds moet men ervoor waken het kind niet met het badwater weg te gooien. Afstandsonderwijs (een combinatie van studieboeken, standaarddictaten, cursushandleidingen en readers) is geen panacee. In aanvulling daarop blijft campusgebonden onderwijs nodig (tabel 2). Het gaat erom een optimale mix van campus- en afstandsonderwijs te vinden.² Als in de komende jaren de basis-

Tabel 1. Vier argumenten tegen vervanging van hoorcolleges door standaarddictaten

A. Voor <i>docenten</i> heeft de vluchtigheid van mondelinge communicatie misschien iets aantrekkelijks. Je vertelt een verhaal in kort bestek. Je mag de voetnoten, bronnen en aanhalingstekens weglaten. Je hoeft niet de wetenschappelijke precisie te betrachten die van een academicus verwacht wordt. Je kan niet worden vastgepind op uitspraken waar je later spijt van hebt: je moest er niet aan denken dat je over tien jaar geconfronteerd zou worden met je eigen teksten, die dan hopeloos ongenueanceerd, achterhaald en aanvechtbaar blijken te zijn. Je mag je eigen werkelijkheid creëren. Je geniet de vrijheid en onaantastbaarheid van een conferencier.   B. Voor <i>Nederlandstalige docenten die in het Engels college geven</i>, hebben Engelstalige standaarddictaten bovendien als nadeel dat er veel hogere eisen worden gesteld aan hun Engelse taalbeheersing.   C. Voor <i>studenten</i> kan een voordeel van (al dan niet op video geregistreerde) hoorcolleges zijn dat ze eruit hopen te kunnen opmaken welke delen van de stof volgens de docent belangrijk zijn en wat dus op het tentamen gevraagd zal worden. Zij vrezen dat dit soort signalen in een standaarddictaat verloren gaat.   D. Voor de <i>onderwijsinstellingen</i> is een voordeel van hoorcolleges dat ze meetellen in de contacturen, die een beleidsindicator vormen van de intensiteit van de begeleiding die aan studenten geboden wordt. Bij vervanging van hoorcolleges door standaarddictaten, tellen ze niet meer mee in de contacttijd, en bij vervanging door videoregistraties lopen de instellingen het risico dat deze evenmin als contacttijd mogen worden opgevoerd.

Tabel 2. Drie argumenten tegen algehele vervanging van campusonderwijs door afstandsonderwijs

A. Er zijn goede redenen om afstandsonderwijs aan te vullen met campusgebonden onderwijs teneinde de studieprocessen van studenten optimaal te ondersteunen. Bijvoorbeeld met het oog op interactie tussen docent en student, interactie tussen studenten, begeleide oefening en feedback, voortgangstoetsing.   B. Ook hoorcollege-achtige onderwijsvormen kunnen waardevolle functies vervullen die in afstandsonderwijs verloren zouden gaan. Bijvoorbeeld vragencolleges, responsiecolleges of colleges waar vragen en problemen besproken worden die tevoren door de docent geïnventariseerd zijn. Samengevat: didactische werkvormen die gericht zijn op een groot aantal deelnemers en die inspelen op de <i>output</i> van reeds geleverde studie-inspanningen.   C. Maar er zijn ook hoorcolleges die als <i>input</i> voor studie-inspanningen bedoeld zijn, maar wier functies moeilijker vervuld kunnen worden door afstandsonderwijs. Men denke bijvoorbeeld aan demonstratiecolleges of de vertoning van bewegend beeld. Verder kan men denken aan colleges van sprekers die in levenden lijve een aanstekelijk enthousiasme voor een onderwerp tentoonspreiden.

beurs en de OV-kaart voor studenten wordt afgeschaft, verschuift dat optimum in de richting van afstandsonderwijs:

- vervang hoorcolleges door standaarddictaten die thuis bestudeerd kunnen worden, voorzover die (al dan niet op video geregistreerde) hoorcolleges, vergeleken met standaarddictaten, geen meerwaarde hebben voor studenten; en
- concentreer de resterende contacturen in een doelmatig onderwijsrooster, zodanig dat studenten wekelijks zo min mogelijk tijd en geld hoeven te verspillen aan tussenuren en aan reisbewegingen tussen hun woonadres enerzijds en de campus anderzijds.³

Wes Holleman

weblog onderwijs 13-1-2013

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/5288/Onderwijs/article/detail/3371083/2013/01/02/Hoogleraar-verplaats-colleges-naar-het-internet.dhtml>

² Ik heb het hier dus over één aspect van *blended learning*: de mix tussen campusgebonden en afstandsonderwijs. Ik heb ervan afgezien mijn betoog te compliceren met andere aspecten van *blended learning*: de mix tussen (al dan niet campusgebonden) traditioneel onderwijs enerzijds en (al dan niet campusgebonden) ICT-ondersteund onderwijs anderzijds. Vergelijk twee artikelen van Jos Fransen:

Jos Fransen (2006a). Een nieuwe werkdefinitie van blended learning. *Onderwijsinnovatie* 8:2, 26-29.

URL: <http://www.ou.nl/documents/10815/5c454712-2e63-447b-9bb1-2b97f89e3730>.

Reprint op *Science Guide* (2006b): <http://www.scienceguide.nl/pdf/20060704.pdf>.

Jos Fransen (2006c). Ontwerpstrategie voor blended learning. *Onderwijsinnovatie* 8:3, 17-27.

URL: <http://www.ou.nl/documents/10815/56288927-350a-4762-a529-2cf037c9660c>.

³ Vergelijk: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/afschaffing-ov-kaart-eist-nieuwe-spelregels> (6/11/2012). Daar stelde ik als vuistregel voor dat een doelmatig onderwijsrooster voor forensende studenten minimaal vijf en maximaal zes contacturen (oftewel netto 4 tot 6 klokuren) per werkdag beslaat, waarbij de resterende werkdagen dus geheel voor thuisstudie gereserveerd zijn.